

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до семінарських занять
з дисципліни «Психологія»
для студентів всіх форм навчання
спеціальності 073 «Менеджмент»

Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Психологія» для студентів всіх форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент» / Укл.: Ємельяненко Є.О. – Запоріжжя: НУ "Запорізька політехніка", 2021. – 15 с.

Методичні рекомендації містять загальні положення щодо організації навчальної роботи студентів з дисципліни «Психологія», теми та запитання до семінарських занять, та методичні вказівки до підготовки до них. Надані критерії оцінювання знань студентів, перелік рекомендованої літератури.

Укладачі:

к.філос.н., доцент кафедри філософії Ємельяненко Є.О.

Відповідальний за випуск: к.філос.н., доцент Ємельяненко Є.О.

Рецензент: д.філос.н., завідувач кафедри філософії Національного університету «Запорізька політехніка», професор Бондаренко О.В.

Затверджено

на засіданні кафедри філософії НУ «Запорізька політехніка»
№ 2 від «15 » вересня 2021 р.

Рекомендовано до видання НМК гуманітарного факультету,
протокол № 3 від «16» вересня 2021 р.

ЗМІСТ

Цільова спрямованість навчального процесу з дисципліни «Психологія».....	4
Змістовне наповнення дисципліни «Психологія».....	5
Методичне забезпечення організації семінарських занять з дисципліни «Психологія».....	6
Теми та питання для організації семінарських занять з дисципліни «Психологія».....	8
Підсумки та результати вивчення дисципліни «Психологія».....	11
Використана та рекомендована література.....	14

Цільова спрямованість навчального процесу з дисципліни «Психологія»

В навчальному курсі з позицій системного підходу висвітлюються: функціональна сутність, основні функції та інформаційна природа психіки; сутнісний зміст і системна взаємодія базових структур людської психіки: уваги, відчуттів, сприймання, уяви, інтелекту, мислення й мовлення, пам'яті, емоційних процесів і станів. З позицій гуманістичної парадигми та мотиваційно-динамічного підходу в психології викладаються основні складові та властивості особистості як психічної системи, в якій синергічно інтегруються в цілісну сукупність усі структури й функції психіки: біологічна, суспільна (соціальна) і духовна природа людини; задатки й здібності, темперамент, кореляційні взаємозв'язки конституційно-антропометричних та психічних властивостей індивіда; соціальні та соціально-психологічні умови, фактори й механізми формування та функціонування психіки особистості.

Метою курсу є формування предикативної бази систематизованих професійних знань на основі розуміння сутнісних властивостей загальних, тобто, базисних, фундаментальних психічних феноменів, з яких складається і посередництвом яких формується, розвивається та функціонує психіка людини. Загально-психологічні знання про ці феномени слугують понятійною основою та використовуються в межах всієї управлінської діяльності, а саме для прийняття та реалізації управлінських рішень, розробки та реалізації концепції управління персоналом; формування системи найму, підбору та відбору персоналу; формування системи адаптації персоналу, розробки та впровадження програм адаптації; формування системи мотивації та стимулювання персоналу; ділового спілкування; формування процедур, методів контролю та оцінки діяльності персоналу тощо.

Цілями курсу є сформувати у майбутніх фахівців з менеджменту:

1. Розуміння сутнісних властивостей загально-психологічних феноменів.

2. Основи вмінь і навичок функціонально-системного осмислення й трактування психічних феноменів, наукових та навчально-методичних праць з психології.

3. Знання методологічної парадигми гуманістичного напрямку в психології та основних методів психологічних досліджень.

4. Здатність ефективно оперувати загально-психологічними знаннями в процесі вивчення усіх психологічних та споріднених дисциплін.

5. Спроможність інтерпретувати науково-дослідні проблеми та практичні психологічні питання з гуманістично-саногенних загально-психологічних позицій

Змістове наповнення дисципліни «Психологія»

«Психологія» постає як трудомістка, проте необхідна навчальна дисципліна. Саме цим і визначається проблема організаційного, методичного та дидактичного забезпечення найвищої ефективності даної трудомісткості.

Вивчення курсу передбачає формування:

1. Уявлень про психологічну науку і психологічне пізнання, його специфіку, рівні; про місце психології в системі класифікації наук; основні тенденції розвитку сучасної психології.

2. Розуміння об'єкту і предмету психологічного пізнання; різні підходи у визначенні предмету психології; структуру психологічної діяльності; періодизацію становлення предмету психології.

3. Усвідомлення основних теоретико-методологічних проблем сучасної психологічної науки і способів їх розв'язання; знання основних категорій і принципів, основних типів пояснення. Орієнтування і вміння аналізувати основні вітчизняні та зарубіжні загальнопсихологічні теорії і концепції.

4. Знання основних законів психології, що розкривають їх взаємозв'язок.

5. Знання методи психологічного дослідження та вимог до них. Володіння способами обробки дослідного матеріалу.

6. Розуміння проблеми виникнення і розвитку психіки, її значення для психологічної науки, зв'язку психіки і мозку, нейрофізіологічної основи психічних процесів, властивість станів.

7. Знання особливостей, механізмів і закономірностей психічних процесів і функцій, їх взаємозв'язку, методів дослідження, фізіологічних механізмів.

8. Знання теорій особистості в психології, її активності; напрямків дослідження особистості, її індивідуально-психологічних особливостей.

9. Уявлення про психологію діяльності людини, основні підходи до її аналізу; вміння розкривати зв'язок між діяльністю, свідомістю і особистістю.

Методичне забезпечення організації семінарських занять з дисципліни «Психологія»

При розкритті основних питань психології для студентів управлінського фаху необхідно методично спрямувати навчальні зусилля в специфічному ключі. Це й визначить найвищу ефективність трудомісткості викладання «Психології».

В перш чергу необхідно одразу визначитись, що розглядати основні питання «Психології» доцільно в першу чергу діалектично. Так, в будь-якій темі або питанні слід виявляти об'єктивну діалектику обговорюваного явища.

При забезпеченні методичної роботи (в межах семінарських занять), викладач орієнтує студента на виявлення та формулювання пізнавальної проблеми з подальшим переходом до обрання шляхів її вирішення. На основі здобутого рішення має бути сформульована наступна, більш глибока або диференційована задача, яка в свідомості студентів має набути формату проблеми.

Таким чином, засвоюючи одні компоненти знання студенти мають бути орієнтовані на виявлення нових, суперечливих питань і переходити таким чином до нового незнання, до нової проблеми, яка має бути вирішена і знання знову мають поглиблюватись. Так процес навчання здійснюється діалектично через суперечності.

Окрім цього важливою є орієнтація на застосування системного підходу. «Психологія» оперує як конкретними, вузько спеціалізованими, так і всезагальними поняттями і судженнями, пов'язаними між собою глибокими смисловими переходами та обґрунтуваннями. Студент має бути методично зорієнтований на

виявлення і постійне відстеження цих взаємозв'язків, без яких психологічні поняття і категорії будуть сприйняті ізольовано, неповно.

Звернення до системного підходу передбачає вирішення двох взаємопов'язаних задач – організаційної систематизації всього навчального матеріалу з дисципліни та системного представлення і сприйняття його студентами. Провідна роль в вирішенні цих задач належить аудиторній та консультативній роботі викладача.

Розгортаючи психологічну аргументацію та аналітику важливо мати на увазі, що психологічні принципи завжди доводяться всією історією розвитку гуманітарних наук у всьому їх багатстві. У зв'язку з цим будь-яке проблемне питання «Психології» має розкриватись виключно в контексті його історичного розгортання. Будь-яка психологічна проблема є історія її різноманітних обґрунтувань та вибору того обґрунтування, що відповідають нагальним нинішнім запитам. Нехтувати при цьому вивченням історичних аспектів недоцільно з точки зору методичного забезпечення найбільшої ефективності трудомісткості дисципліни.

Відповідно, загальний змістовний перелік тем за програмою дисципліни розподіляється між лекційними та семінарськими заняттями концентрично, тобто лекційні заняття передбачають розкриття теми на загальному методологічному та діалектичному рівні, в той час як семінарське заняття спрямоване на детальне осмислення еволюції проблеми в контексті історичних етапів її становлення та розвитку.

Теми та питання для організації семінарських занять з дисципліни «Психологія»

Змістовний модуль 1. Історія та теорія психології

1.1. Психологія як наука та навчальна дисципліна. Специфіка психологічного знання.

Питання для підготовки.

1. Предмет психології як науки.
2. Структура, завдання та стан сучасної психології.
3. Принципи та методи психології.

4. Значення знання особливостей та закономірностей протікання психічних явищ в професійній діяльності.

5. Місце психології в системі наук.

6. Диференціація психології на окремі галузі.

1.2. Історія розвитку психології та основні психологічні школи.

Питання для підготовки.

1. Розвиток психології в галузі філософського знання.

2. Виокремлення психології в окрему науку.

3. Етапи розвитку психологічної науки.

4. Сучасні школи, концепції і напрями в психології.

5. Історія психологічної думки в Україні.

1.3. Особливості психічного відображення. Психіка та свідомість.

Питання для підготовки.

1. Природничо-наукові основи психології: анатомічний субстрат психіки; рефлекторна природа психічного відображення; функції психіки та їх представлення у головному мозку.

2. Відображальна та регулятивна функція психіки.

3. Механізми саморегуляції поведінки.

4. Істотні ознаки соціального відображення.

5. Розвиток психіки в філогенезі та онтогенезі.

6. Генетичні основи психіки і поведінки.

7. Роль кори головного мозку і підкоркових структур в управлінні психічними процесами і станами.

1.4. Особистість в психології. Біологічне та соціальне в людині. Сучасні теорії особистості.

Питання для підготовки.

1. Проблема біологічного і соціального в розвитку психіки і поведінки людини.

2. Основні генотипово обумовлені психологічні і поведінкові характеристики людини.

3. Основні етапи еволюції людини у зв'язку з її психічним, соціальним і культурним розвитком.

4. Проблеми антропогенезу та розвиток форм відображення у живій та неживій природі.

5. Сутність відмінностей психіки людей і психіки тварин.
6. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
7. Сучасні концепції та теорії особистості.

Змістовний модуль 2. Психічні явища

2.1. Психічні процеси: пізнавальні, емоційно вольові, мотиваційні.

Питання для підготовки.

1. Психічні процеси: пізнавальна сфера людини.
2. Поняття про відчуття. Фізіологічна основа відчуттів. Класифікація та види відчуттів. Загальні закономірності відчуттів. Властивості відчуттів.
3. Поняття про сприйняття. Природа сприйняття. Фізіологічні основи сприйняття. Роль моторних компонентів в сприйнятті. Сприйняття як дія. Загальні властивості та індивідуальні особливості сприйняття. Класифікація і види сприйняття. Спостереження як форма довільного сприйняття.
4. Поняття про увагу та пам'ять. Закони та закономірності уваги. Види уваги. Природа пам'яті: теорії та закони пам'яті. Класифікація та види пам'яті. Процеси та закономірності пам'яті. Індивідуальні особливості та типи пам'яті. Розвиток пам'яті з віком.
5. Поняття про мислення. Зв'язок мислення з мовою. Теорії мислення, його фізіологічна основа. Функціонально-операційна сторона мислення. Мислительні операції і дії. Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу. Мислення як діяльність. Класифікація та види мислення. Індивідуальні особливості мислення та інтелект.
6. Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес. Фізіологічна основа уяви. Процеси, основні прийоми створення образів, класифікація та види уяви. Функції та індивідуальні особливості уяви.
7. Поняття про емоції та почуття. Функції емоцій та почуттів. Психологічні теорії емоцій, їх фізіологічна основа. Види емоцій, види почуттів. Форми переживання емоцій та почуттів. Розвиток і виховання культури емоцій. Емоційні процеси. Роль емоційних процесів в життєдіяльності особистості. Фізіологічні аспекти

формування емоцій як механізму реагування на оточуюче середовище. Емоції, складні емоції, почуття та вищі почуття.

8. Поняття про волю Ознаки вольової поведінки. Функції волі. Теорії волі. Природа волі. Історія розвитку уявлень про волю. Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція поведінки: інфернальний та екстернальний локус контролю. Критерії вольової поведінки. Вольові дії, структура вольового акту. Простий та складний вольовий акт. Розлади вольової дії. Класифікація вольових якостей.

9. Мотиваційні процеси. Діяльність як психологічна проблема. Поняття про психічну активність. Діяльність як фактор розвитку індивіда. Соціально-психологічний аспект діяльності. Поняття потреби та мотиву. Внутрішні та зовнішні компоненти діяльності.

2.2. Психічні властивості та психічні стани.

Питання для підготовки.

1. Поняття про темперамент. Історія розвитку вчення про темперамент. Фізіологічні основи темпераменту. Тип вищої нервової діяльності та темперамент. Психологічна характеристика та властивості типів темпераменту.

2. Поняття про характер. Природні та соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Провідні риси характеру. Акцентуації характеру. Класифікація типів характеру.

3. Задатки та здібності й поняття про них. Природні та соціальні передумови здібностей. Структура здібностей. Здібності, обдарованість, талант, геніальність, майстерність.

4. Поняття про направленість особистості. Направленість як провідна характеристика людської діяльності.

5. Психічні стани: настрій, стрес, апатія, депресія, афект, фрустрація тощо. Зв'язок психічних станів із емоційною сферою особистості.

2.3 Мала група як суб'єкт психології.

Питання для підготовки.

1. Мала група як об'єкт дослідження соціальної психології та самостійний суб'єкт дії.

2. Сприймання та взаємодія особистостей в групі.

3. Структура малої групи.

4. Підходи до вивчення малої групи.

5. Спільна діяльність. 6. Класифікація груп у психології.
7. Рівні соціально психологічного розвитку груп.
8. Вплив групи на особистість та особистості на групу.
9. Референтні групи й особистість.
10. Проблема конформізму і нонконформізму.

2.4. Особливості групової динаміки.

Питання для підготовки.

1. Групові процеси.
2. Параметри, що характеризують індивіда як члена групи.
3. Групові норми, групові санкції, групові очікування, соціальний контроль.
4. Влада та лідерство у групі.
5. Конфлікти у групі.
6. Спілкування та його функція.
7. Комунікація та комунікативні бар'єри у групі.
8. Взаємний вплив та пізнання у процесі міжособистісного спілкування.
9. Типові труднощі і техніка міжособистісного спілкування.

Підсумки та результати вивчення дисципліни «Психологія творчості»

Методи і критерії оцінювання:

- поточний контроль (60%, аналітична робота, семінарські заняття, індивідуальні завдання, тестове опитування);
- підсумковий контроль (40%, залік).

За результатами опрацювання всіх видів навчальних робіт з дисципліни «Психологія», в тому числі за результатами участі у семінарських заняттях студент повинен володіти нижченаведеними знаннями, уміннями і навичками.

Знати:

- основні теорії творчості у психології та філософії, поняття та персоналії;
- види та загальні принципи творчості;

- форми співвідношення творчості та інтелекту, методи вивчення творчості як інтелектуального процесу;
- методи вивчення творчості як цілісного феномену;
- методи вимірювання креативності;
- психологічні засади програм творчого розвитку та стимулювання творчої активності.

Вміти:

- організовувати та проводити науково-дослідницьку роботу в галузі психології творчості;
- організовувати психологічну стимуляцію та підтримку творчої активності суб'єкта чи групи;
- аналізувати фактори, умови та процес вирішення творчих завдань;
- оцінювати та розвивати творчі здібності;
- використовувати навички стимулювання творчої активності.

Контрольні запитання до заліку

1. Психологія як наука та навчальна дисципліна.
2. Основні етапи розвитку психології як науки.
3. Особливості психологічного знання до виокремлення психології як самостійної науки.
4. Основні психологічні школи: структуралізм, Вюрцбургська школа, функціоналізм, біхевіоризм, гештальт-психологія, психоаналіз та фрейдизм, гуманістична психологія, вітчизняна психологія.
5. Методи психології.
6. Завдання та основні принципи психологічної науки.
7. Галузі психологічної науки.
8. Взаємозв'язок психології з іншими науками.
9. Психіка і свідомість.
10. Проблема розвитку та виникнення психіки.
11. Психіка тварин.
12. Розвиток механізмів психіки.
13. Розвиток психіки у філогенезі.
14. Виникнення і розвиток людської свідомості.
15. Структура психіки.
16. Поняття про психічне відображення.
17. Особливості психічного відображення.

18. Поняття та структура особистості.
19. Співвідношення понять людина, індивід. Особистість, індивідуальність.
20. Направленість особистості і мотиваційна сфера особистості.
21. Діяльність: поняття, структура, види, особливості.
22. Особистість як об'єкт та суб'єкт суспільних відносин.
23. Поняття соціалізації.
24. Самооцінка як інтегральна характеристика особистості.
25. Мала група як об'єкт психологічних досліджень.
26. Соціальна спільність та соціальна група.
27. Ознаки соціальної групи.
28. Параметри характеристики соціальної групи.
29. Поняття групової структури та композиції.
30. Групові процеси.
31. Групові норми та санкції.
32. Групові експектації.
33. Класифікація груп.
34. Референтна група.
35. Сутнісні ознаки малої групи.
36. Соціометричний підхід до вивчення груп.
37. Формальна та неформальна структура малої групи.
38. Комунікативна структура малої групи та комунікативна мережа.
39. Групові ролі.
40. Поняття групової динаміки.
41. Механізми групової динаміки.
42. Керівництво та лідерство у малих групах.
43. Феномен спілкування і його значення для людини і суспільства.
44. Спілкування як людська потреба.
45. Спілкування як обмін інформацією.
46. Підходи до розуміння співвідношення спілкування і діяльності.
47. Рівні дослідження спілкування.
48. Структура спілкування.
49. Функції спілкування.
50. Види спілкування.
51. Стилi спілкування.

52. Типи спілкування
53. Конфлікт та конфліктна взаємодія: поняття та роль.
54. Форми спілкування.
55. Труднощі, бар'єри та деформації у спілкуванні.
56. Пізнавальні процеси.
57. Поняття про відчуття та сприйняття.
58. Поняття про пам'ять. Види та індивідуальні особливості пам'яті.
59. Увага. Види, характеристики та особливості уваги.
60. Особливості та форми мислення.
61. Поняття про уяву.
62. Емоційно-вольова сфера особистості.
63. Поняття про емоції та почуття. Форми переживань.
64. Поняття про волю. Структура вольового акту.
65. Роль емоційно-вольових процесів у житті людини.
66. Темперамент в структурі особистості.
67. Характер в структурі особистості.
68. Задатки та здібності в структурі особистості.

Використана та рекомендована література

Базова

1. Савчин М. Загальна психологія. Підручник / М.Савчин. – К.: ВЦ «Академія», 2020. – 344 с.
2. Мисник С., Ільїна Н. Загальна психологія: теорія та практикум / С.Мисник, Н.Ільїна. – К.: «Університетська книга», 2017. – 352 с.
3. Основи психології та міжособове спілкування: навчальний посібник (ВНЗ І-ІІІ р.а.) / Л.В. Засєкіна, Т.В. Пастрик. – К.: «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. – 216 с.
4. Загальна психологія / Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О. – К.: ЦУЛ, 2019. – 296 с.
5. Максименко С. Загальна психологія / С.Максименко. – К.: ЦУЛ, 2019. – 272 с.

Допоміжна

1. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник /для студ. психол. і педагог. спец. - 2-ге вид., випр. і доп. / М.Й.Варій. – К. : ЦУЛ, 2007. – 968 с.
2. Дрозденко К. С. Загальна психологія в таблицях і схемах: Навч. посібник / К. С. Дрозденко. – К. : Професіонал, 2004. – 304 с.
3. Загальна психологія: Практикум: Навч. посіб./ В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. – К. : Каравела, 2005. – 280 с.
4. Корольчук М. С. Психологія: Схеми, опорні конспекти, методики : навч. посіб./ за заг. ред. М.С.Корольчука. / Микола Степанович Корольчук. – К.: Ельга; Ніка-Центр, 2009. – 320 с.
5. Макарова Л. Л. Загальна психологія: методичні розробки семінарських занять: Навч.посібник. / Л. Л. Макарова, В. М. Синельніков. – К.: ЦУЛ, 2005. – 200 с.
6. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навч. посіб.- 2-е вид., стереотип. / С. Д. Максименко. – К.: МАУП, 2001. – 256 с.
7. М'ясоїд П. А. Курс загальної психології: Підручник: у 2 т. / П.А.М'ясоїд. – К.: Алерта, 2011. – Т. 1. – 496 с.
8. М'ясоїд П. А. Курс загальної психології: підручник: у 2 т. / П.А.М'ясоїд. – К.: Алерта, 2013. – Т. 2. – 758 с.
9. Цимбалюк І.М., Яницька О.Ю. Загальна психологія. – К.: ВД Професіонал, 2004. - 304 с.
10. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія. Як допомогти собі та іншим: Курс лекцій / Т. Ф. Цигульська. – К. : Наукова думка, 2000. – 190 с.